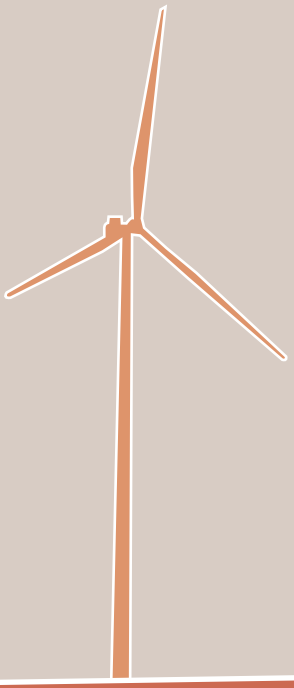
Umisťování obnovitelných zdrojů energie v Ústeckém kraji

TCÚK RRAÚK ECÚK

Umisťování obnovitelných zdrojů energie v Ústeckém kraji

1. aktualizace
12/7/2024

V rámci projektu **Transformační centrum Ústeckého kraje (TCÚK)** zpracovala **Regionální rozvojová agentura Ústeckého kraje a.s. (RRA)** a **Energetické centrum Ústeckého kraje a.s. (ECUK).**

Kontaktní osoba
Mgr. David Matuška / t: 774 960 997 / e: matuska@ecuk.cz

Autorský tým
Ing. Markéta Hendrychová, Ph.D.
Mgr. Martina Hutárová
Mgr. Linda Kovářová, Ph.D.
Mgr. Michal Porteš
Mgr. David Matuška
Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.

Slovo úvodem

Tento dokument vznikl:

1. v návaznosti na mapování a analýzy mezioborového týmu TCÚK (RRA ÚK ve spolupráci s ECUK), který se zabývá rozvojovými bariérami a potenciály v transformaci Ústeckého kraje;

2. na základě poptávky po odborné koordinační podpoře samosprávám (především starostům menších obcí), na jejichž správních územích se objevují záměry na umisťování FVE;

3. v reakci na proběhlé a probíhající změny Zásad územního rozvoje (ZÚR) Ústeckého kraje a další uvažované velkoplošné záměry zejména v lomu ČSA a Vršany.

Tento dokument má Ústeckému kraji poskytnout informace důležité pro tvorbu strategie a postupů při umisťování OZE, přičemž se zaměřuje především na aktuální téma záměrů na plošné umisťování fotovoltaických elektráren. Vysvětluje strategii vymezení akceleračních zón, které se Ústeckého kraje výrazně dotknou a přináší taktéž konkrétní doporučení při prvním z kroků urychlující umístění velkoplošných fotovoltaických elektráren v posttěžební krajině. Je vysvětlena potřebnost koordinace umisťování OZE ze strany Ústeckého kraje a také popsány nástroje pro usměrnění záměrů s ohledem na jiné veřejné zájmy

Seznam zkratek

AKCE	Akcelerační zóny obnovitelných zdrojů energie
ČEPS	Česká elektroenergetická přenosová soustava
DNT	důl Nástup Tušimice
ECUK	Energetické centrum Ústeckého kraje
proces EIA	Vyhodnocování vlivů na životní prostředí
FVE	fotovoltaická elektrárna
CHKO	chráněná krajinná oblast
Lom ČSA	Lom Československé armády
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NP	národní park
NPP	národní přírodní památka
NPR	národní přírodní rezervace
OP	ochrana přírody
OZE	obnovitelné zdroje energie
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
RRA ÚK	Regionální rozvojová agentura Ústeckého kraje
TCÚK	Transformační centrum Ústeckého kraje
ÚP	územní plán
ÚSES	Územní systém ekologické stability
ZCHD	zvláště chráněné druhy
ZCHÚ	zvláště chráněná území
ZÚR	Zásady územního rozvoje
ŽP	životní prostředí

Obsah

3/ Slovo úvodem

8/ Umisťování obnovitelných zdrojů energie

Akcelerační zóny a evropská směrnice RED III

Využitelné argumenty vycházející ze směrnice o zavedení rozvoje instalace OZE (RED III)

Umisťování OZE z pohledu ochrany přírody a územního plánování

Zásady územního rozvoje a jejich vliv na plošné prosazování záměrů FVE

Podněty ze setkání se starosty

15/ Kompenzace za využití území k výrobě OZE

Kompenzační opatření z pohledu veřejné infrastruktury a ekonomiky správy obce

Kompenzační opatření z pohledu ochrany přírody a krajinné struktury

16/ Role kraje v procesu umisťování OZE

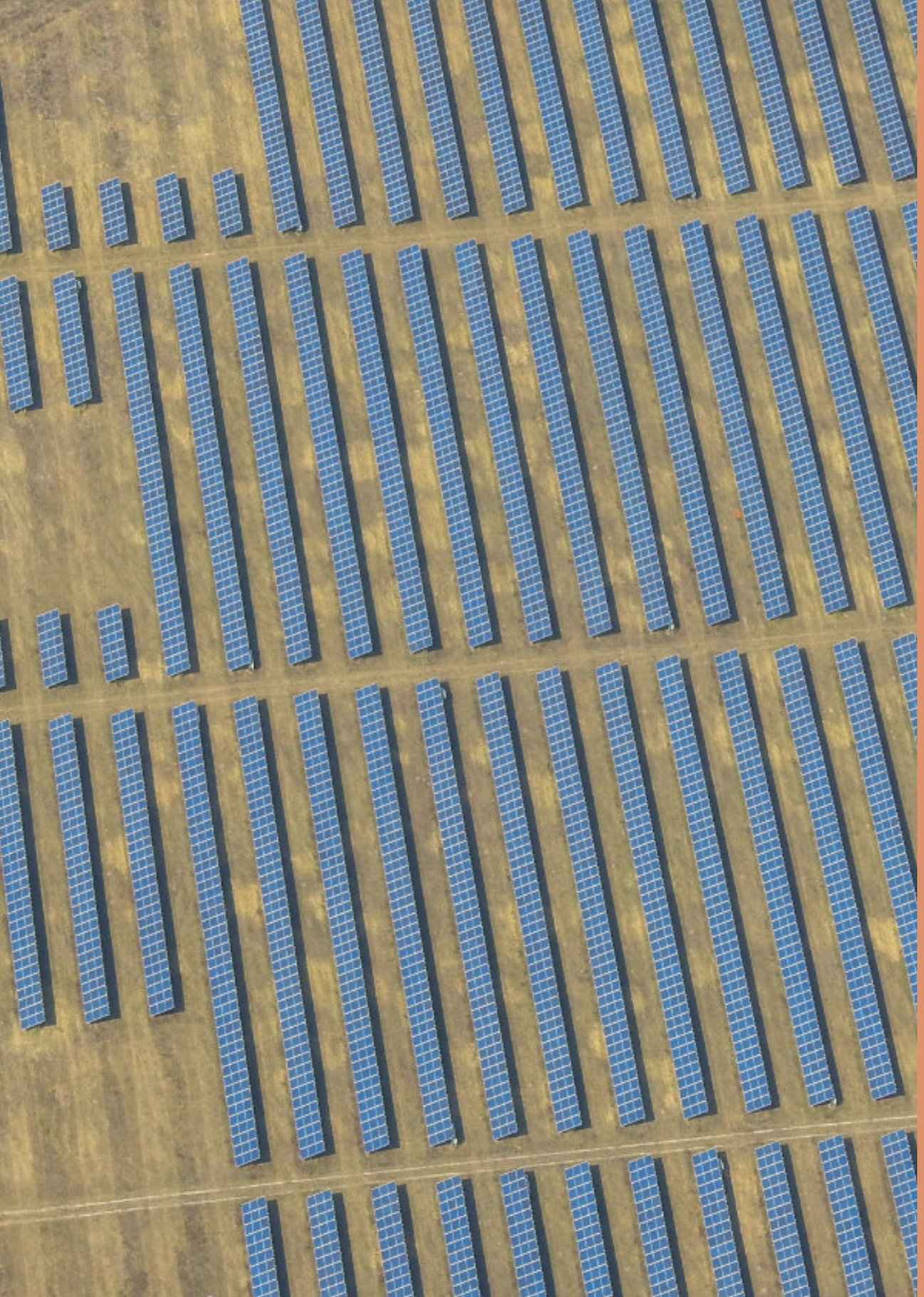
Důvody zapojení kraje do procesu umisťování OZE

Nástroje kraje při umisťování OZE

Formální plánovací nástroje

Neformální nástroje kraje

21/ Závěr

Umisťování obnovitelných zdrojů energie

Akcelerační zóny a evropská směrnice RED III

Definice akceleračních zón vychází z EU směrnice RED III, která mimo jiné nařizuje členským státům usilovat o energii z OZE až na 45 % svého vnitrostátního mixu. Implementace akceleračních zón do vnitrostátní legislativy by měla být hotová do roku 2025, a proto se nyní objevuje silný tlak na prosazení OZE mimo jiné i v krajině. Proces povolení nového záměru OZE v akceleračních zónách by neměl trvat déle než 12 měsíců.

Tlak na rozvoj OZE vychází ze směřování EU k dekarbonizaci a pro jeho naplňování **vydala EU nařízení Rady č. 2577, které ukotvuje rámec pro urychlenou výstavbu OZE.** Nařízení zavádí koncept, v kterém jsou OZE veřejným zájmem sloužícím mimo jiné veřejnému zdraví a bezpečnosti. To potvrzuje význam a tlak na výstavbu OZE, především pak FVE. Žadatel/investor tudíž nemusí dokazovat, že stavba je veřejným zájmem, ale naopak orgán ochrany přírody musí posuzovat, jestli případný záměr nenese výrazné negativní dopady na životní prostředí či jiné veřejné zájmy.

Zásadní je proto zabývat se posouzením vhodnosti umístění OZE již ve fázi koncepčního řešení využití jednotlivých území asanačních ploch a akceleračních zón. Je rovněž nezbytné zahájit **diskuzi o nezbytných legislativních úpravách včetně plošných kompenzací**, které by měly být s nezbytným rozvojem OZE a opatřeními k zajištění energetické bezpečnosti spojeny a veřejně prezentovány. Klíčová je potřeba OZE dobře zdůvodnit na státní úrovni vůči samosprávám a obyvatelům. V tomto ohledu by velmi pomohlo zpracování modelové studie využití vybraného krajinného celku (například jedné výsypky), která by byla konsensuálně odsouhlasena a přijata klíčovými aktéry.

Vymezení akceleračních zón a ploch k asanaci neznamená automatické rozhodnutí o výstavbě OZE v nich. Je tím však deklarováno, že se jedná o plochy méně cenné z hlediska veřejného zájmu ochrany přírody a krajiny a jiných veřejných zájmů, a tím tedy o území, kde lze očekávat procesně jednodušší a méně administrativně náročný postup při umisťování OZE. Obdobně lokalizace konkrétní plochy OZE do akcelerační zóny neznamená automaticky pro správní orgán povolení konkrétního záměru OZE. Vždy je nutné obecné posouzení vhodnosti území pro umísťování OZE v kontextu ochrany vybraných veřejných zájmů - například z pohledu ochrany přírody a krajiny jde o posouzení, zda plocha není v kolizi s územní ochranou (velkoplošná zvláště chráněná území, maloplošná zvláště chráněná území, soustava NATURA 2000, hlavní prvky ÚSES aj). Chybí zde ale konkrétnost dané specifikace na úrovni projektových dokumentací, bez které objektivní a především závazné posouzení dopadu na životní prostředí lze těžko stanovit, jelikož se dostatečně nepostihuje místní úroveň a specifika konkrétních ploch.

Území asanačních ploch a akceleračních zón je jakožto antropogenně narušená a přetvořená krajina, nepřírodní ekosystém s poškozeným krajinným rázem často obhajováné jako vhodné pro výstavby OZE. Tento zjednodušující pohled je nebezpečnou generalizací pro velké plochy území po těžbě, které často vykazují opačný trend. **Na první pohled nejvíce postižené lokality často vykazují výjimečnou biodiverzitu a plní ekosystémové funkce krajiny**. Tyto kontrasty jsou patrné na mnoha místech Ústeckého kraje a nelze je podchytit v obecném krajinném měřítku ZÚR. **Proto je nutné řešit plochy individuálně a ve větším detailu**. Kvůli tomu je nutné vhodnost území pro umístění OZE vždy předem komplexně posoudit, při zohlednění všech místních podmínek, specifik a souvislostí, a to optimálně formou územní studie krajiny. Jedině tak je možné zhodnotit i jiný transformační potenciál každého území, nejen jeho potenciál energetický či ekologický. Závěry z komplexního posouzení lze následně zanést do tzv. **karty akcelerační zóny** a připravit tak pro konkrétní zóny specifické podmínky/limity. V kartě akcelerační zóny by měly být zakotveny usměrňovací požadavky kraje a samospráv v dané akcelerační zóně.

Pro střednědobé a dlouhodobé OZE v Severočeské hnědouhelné pánvi (tyto tvoří většinu potenciálu stovek MW) je nedostatečná přenosová soustava potřebná pro vyvedení energetického výkonu vyrobeného v elektrárnách z OZE. Současná přenosová soustava je plně vytížená a musí se budovat nová vedení, především vysokého napětí. To je samo o sobě legislativně a technicky náročný proces. Vlastník přenosové soustavy v ČR ČEPS toto odhaduje například jen v oblasti lomů ČSA a Vršany na 15 let výstavby při okamžitém zahájení všech nutných kroků.

Jako velkou slabinu vidíme právě snahu o urychlené umístění velkoplošných FVE v posttěžebních územích bez potřebné a odpovídající územní připravenosti a koordinace koncepčního řešení. Jednotné stanovisko a spolupráce samospráv koordinovaná Ústeckým krajem může být silným podpůrným činitelem pro efektivní umisťování OZE, které zahrnuje adekvátní kompenzace rozlohy a podoby OZE.

Umisťování obnovitelných zdrojů energie

Využitelné argumenty vycházející ze směrnice o zavedení rozvoje instalace OZE (RED III):

1. projekty umístěné v těchto oblastech uplatňují vhodná a přiměřená pravidla a opatření k řešení negativních dopadů na životní prostředí, která mohou vzniknout;

2. plán nebo plány vymezující oblasti urychlení výstavby obnovitelných zdrojů energie podléhají před svým přijetím posouzení vlivů na životní prostředí provedenému v souladu s podmínkami stanovenými ve směrnici 2001/42/ES i příslušnému posouzení podle čl. 6 odst. 3 směrnice 92/43/EEC;

3. členské státy rozhodnou o velikosti těchto oblastí a urychlení výstavby obnovitelných zdrojů s ohledem na specifika a požadavky technologie nebo technologií, pro které zřizují oblasti urychlení obnovitelných zdrojů. Členské státy si ponechají možnost rozhodnout o velikosti těchto oblastí, avšak budou usilovat o to, aby celková velikost těchto oblastí byla významná, a aby přispěla k dosažení cílů stanovených v této směrnici. Plán nebo plány vymezující oblasti urychlené výstavby obnovitelných zdrojů energie se zveřejní a podle potřeby se pravidelně přezkoumávají, zejména v souvislosti s aktualizací vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu podle článku 14 nařízení (EU) 2018/1999;

4. členské státy použijí všechny vhodné a přiměřené nástroje a soubory údajů k určení oblastí, kde by zařízení na výrobu energie z obnovitelných zdrojů neměla významný vliv na životní prostředí včetně mapování citlivosti volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, a zároveň zohlední dostupné údaje v souvislosti s rozvojem soudržné sítě Natura 2000, a to jak pokud jde o typy přírodních stanovišť a druhy podle směrnice Rady 92/43/EHS1, tak o ptáky a lokality podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES;

5. pokud by nová zmírňující opatření, která mají v co největší míře zabránit usmrcování nebo vyrušování druhů chráněných podle směrnice Rady 92/43/EHS a směrnice 2009/147/EHS nebyla z hlediska své účinnosti široce testována, mohou členské státy povolit jejich použití pro jeden nebo několik pilotních projektů na omezenou dobu za předpokladu, že účinnost těchto opatření je pečlivě sledována a v případě, že se neukážou jako účinná, jsou okamžitě přijata vhodná opatření;

6. upřednostní umělé a zastavěné plochy, jako jsou střechy a fasády budov, dopravní infrastruktura a její bezprostřední okolí, parkovací plochy, zemědělské podniky, skládky, průmyslové areály, doly, umělé vnitrozemské vodní plochy, jezera nebo nádrže, případně čistírny městských odpadních vod, a také znehodnocené pozemky nevyužitelné pro zemědělství;

7. členské státy mohou určité oblasti vyjmout z důvodů kulturního a historického dědictví.

Tato pravidla musí být zaměřena na specifika každé identifikované oblasti vhodné pro umisťování obnovitelných zdrojů energie, na technologie obnovitelné energie, které mají být v každé oblasti použity a na identifikované dopady na životní prostředí.

Umisťování OZE z pohledu ochrany přírody a územního plánování

Veřejný zájem ochrany přírody a krajiny je jedním z hlavních možných moderačních limitů velkoplošných záměrů FVE v území. V akceleračních zónách bude pravděpodobně vyloučen proces EIA a možná i proces posouzení vlivů na krajinný ráz při nových záměrech OZE. Zbývá SEA a pak konkrétní druhová ochrana.

Hlavním územním limitem z pohledu ochrany přírody je zmíněný systém územní ochrany – CHKO, MZCHÚ, přírodní parky, ÚSES, významné krajinné prvky, soustava NATURA 2000, významná území pro migraci ptáků a netopýrů. Významná část limitů je pravděpodobně zpracovatelem akceleračních zón již zahrnuta v limitech vymezování těchto zón v ČR. Zcela chybí ale hledisko specifičnosti posttěžební krajiny ÚK z pohledu ochrany přírody a role těchto oblastí z pohledu regionálního a nadregionálního významu ochrany ztráty biodiverzity a snižování projevů klimatické změny. Přírodní unikátnosti posttěžební krajiny jsou dnes již obecně známými hodnotami velkoplošných povrchových lomů v ÚK a jejich význam potvrzuje i iniciace vyhlášení velkých Národních přírodních památek státními orgány ochrany přírody. **Vymezení těchto ploch specifické biodiverzity (možno chápat jako takové no-go zóny) je pro kraj velmi důležité a mělo by být zpracováno v územní studii krajiny.**

Při vymezování ploch pro FVE chybí koncepce umístění ploch. Dosud evidované záměry na rozvoj FVE jsou vzájemně nekoordinované a zjevně se snaží využít většinu ploch nelesnických rekultivací s vhodnými osvitovými podmínkami.

Vyjadřovat se k takovému rozsahu OZE bez kontextu plánovaného využití zbytků těžebních ploch je obtížné. Pokud bychom připustili, že se FVE budou umísťovat do současného stavu těžební krajiny, tak to nepůsobí tak problematicky. Krajina má být však kompletně rekultivovaná a zpřístupněná lidem a v takové krajině již umísťování FVE vyvolá četné konflikty, neboť vytvoří oplocené, neprostupné a s ohledem na kumulaci FVE také vizuálně a esteticky nevhodné a neatraktivní území. Umístění FVE je nutné posuzovat v kontextu cílového využití posttěžební krajiny a také v kontextu specifik kontrastů těžebních území ÚK (neplatí výsypka = nehodnotné zničené území). Nicméně už nyní je zřejmé, že plochy pro FVE budou komplikovat budoucí obnovu prostupnosti posttěžební krajiny a že budou mít negativní dopad na specifickou biodiverzitu posttěžební krajiny a na její zásadní význam jako refugium mimoprodukční bezlesé krajiny a stabilizační pilíř při zmírňování dopadů klimatické změny. Koordinace umísťování FVE v území s ohledem na výše uvedené aspekty prostupnosti území, rekreačního využití a jeho vizuální a estetické hodnoty, má v koncepční rovině probíhat již na úrovni ZÚR a má být posuzováno již v rámci hodnocení SEA. Právě ZÚR mají stanovit základní rámec a základní podmínky pro územní koordinaci umísťování FVE.

Zcela zásadní by mělo být pořízení územních studií krajiny na všech větších plochách s umístěním OZE.

Tyto územní studie krajiny dokáží na adekvátním místním měřítku zohlednit limity a možnosti území tak, aby si území s potenciální velkoplošnou FVE zachovalo charakter akceptovatelné krajiny pro obyvatele a zároveň plnilo všechny důležité ekosystémové funkce krajiny.

zdroj: public domain

Umisťování obnovitelných zdrojů energie

Typicky by měly územní studie zahrnovat tyto parametry:

- prostupnost územím pro člověka, zachování dostatečného prostoru pro rekreační a pobytové využití místních obyvatel a návštěvníků/turistů
- zapracování specifických požadavků na ochranu přírody a krajiny posttěžební krajiny
- vliv na již existující hodnoty v území - zachování refugií a klimatická role krajinné struktury
- dostupnost k novým cílům zájmu v posttěžební krajině
- zajištění zohlednění potenciálů propojení krajinné struktury posttěžební krajiny s krajinou rostlou – udržení přírodního charakteru a migrační prostupnost pro volně žijící živočichy
- kumulativní vlivy s teprve připravovanými aktualizacemi ZÚR a dalšími záměry
- zavedení obecných kompenzačních mechanismů pro zachování výše uvedených nosných bodů a jejich specifickou adaptaci na konkrétní místní podmínky jednotlivých navržených ploch pro plošnou instalaci OZE
- analýza málo popsaných potenciálních negativních dopadů velkoplošných FVE na životní prostředí (klimatický efekt instalace v nejsušších/nejteplejších oblastech ČR, vliv na kvalitu a evaporaci vodních zdrojů, vliv albeda na mikroklima)

OZE a především záměry FVE jsou přednostně lokalizovány na plochy charakteru brownfields (nutné uvažovat takto i o výsypkách) a na zemědělské půdy III., IV. a V. třídy ochrany, které vykazují sníženou kvalitu. Těch je v posttěžebním území většina. Nelze tedy příliš využít zákona o ochraně zemědělského půdního fondu.

zdroj: Markéta Hendrychová

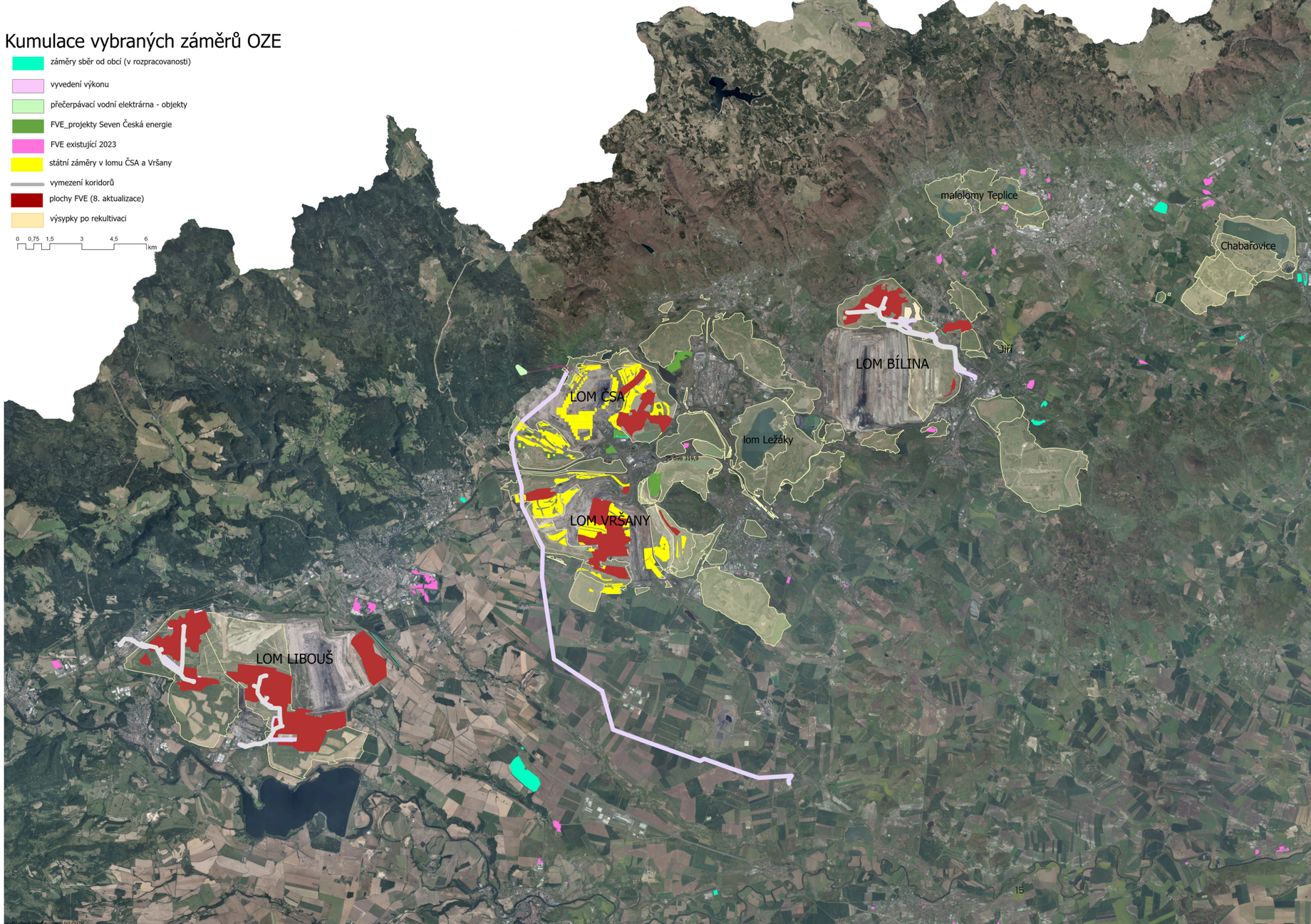
Zásady územního rozvoje a jejich vliv na plošné prosazování záměrů FVE

Transformační centrum Ústeckého kraje zpracovává souhrnné mapy s kumulací záměrů OZE - viz přiložená **mapa Kumulace vybraných záměrů OZE**. Ta nad rámec ploch vymezených v 8. aktualizaci ZÚR zobrazuje, zejména v Podkrušnohorské pánvi, také další připravované záměry. Nejvýznamnější jsou uvažované plochy pro FVE v lomu ČSA a Vršany, zahrnuté v multikriteriálních analýzách zpracovaných pro státní podnik Diamo. Pro lokalitu lomu ČSA a Vršany byly již plochy schváleny vládou. Jedná se tedy o vysoce prioritní záměry. V Ústeckém kraji se zároveň připravují další menší projekty, kvůli kterým již došlo ke změnám územních plánů, probíhá proces EIA, chystá se stavební povolení či je evidována příprava projektové dokumentace. Při zpracování této vrstvy byl zapojen zejména Krajský úřad Ústeckého kraje (odbor ŽP) a významní investoři (např. Sev.en, Česká Energie).

V této mapě Kumulace vybraných záměrů OZE zatím nejsou vymezeny akcelerační zóny, neboť ze strany MŽP ještě nebylo vymezení těchto ploch dokončeno. Podle předběžných náhledů a debat se zpracovateli metodiky vymezování akceleračních zón se jedná o značnou část území ÚK mimo lesy a ZCHÚ. Smyslem této mapy je vizualizace kumulativního efektu všech dostupných záměrů, které do velké míry limitují územní rozvoj obcí, ale i transformační potenciál postěžebních lokalit. Ke zmírnění negativních dopadů je třeba koncepčního přístupu k rozvoji území i energetiky, který by měl iniciovat Ústecký kraj.

Zdroj: Vypracoval tým RRA, TCÚK na základě získaných podkladů od odboru životního prostředí a zemědělství Ústeckého kraje a významných investorů. Definované plochy pro možné umístnění FVE ve velkolomech vychází z balančních scénářů, které jsou závěrem Multikriteriální analýzy zpracované pro státní podnik Diamo v r. 2022.

Kumulace vybraných záměrů OZE

Podněty ze setkání se starosty

Velkoplošné záměry FVE, které se projednávaly v rámci 8. aktualizace ZÚR ÚK a Multikriteriální analýzy lomu ČSA a Vršany, jsou na správních územích dotčených obcí, ale pozemky nejsou v jejich vlastnictví. Vlastníkem jsou budoucí investoři (Sev.en Česká Energie, s.p. DIAMO, resp. ČEZ), kteří v konečném důsledku obce k jednání de facto nepotřebují, ačkoliv (1) umístění záměru na OZE musí být v souladu s územním plánem, (2) obec je vždy účastníkem řízení o povolení záměru a (3) v případě nutnosti napojení záměru například na obecní veřejnou infrastrukturu musí obec udělit souhlas k napojení.

Obce vnímají **paradox ve vývoji celé transformace, kdy se velkoplošná povrchová těžba uhlí plynule vyměňuje za velkoplošné solární elektrárny, které v konečném důsledku územní rozvoj limitují úplně stejně jako těžba, jen bez garantovaných kompenzací.** Debatu o kompenzačních opatřeních by představitelé obcí rádi otevřeli, mají vlastní návrhy a chtějí je prodiskutovat, sjednotit a následně delegovat na vládní úroveň, potřebují mít ale podporu od kraje. Uvítali by krajskou iniciativu pro společné jednání s investory.

Autor Pavel Ševela, CC BY-SA 3.0, https commons.wikimedia.org windex.php curid=18345616

Identifikované problémy

1. **Neinformovanost** a slabá komunikace o plánovaných záměrech v území. Obce mají málo informací a často i velmi zkreslené, s čímž se váže i šíření dezinformací. Stěžují si na nízkou informovanost od kraje v souvislosti s aktualizacemi ZÚR Ústeckého kraje. Stejně tak je pro ně nevyhovující i komunikace směrem od investorů.

2. Obce přichází s nápady, jak do **debaty o kompenzacích** přispět, ale potřebují iniciativu a podporu i směrem od kraje. Společně informovat i místní poslance, senátory, patřičné podvýbory, ministerstva apod.

3. **Chybí jednotnost**. Starostové vnímají slabinu v tom, že se nepostupuje jednotně v rámci lokality. Při individuálních jednáních s investory se představitelé obcí často vnímají jako nerovnocenný partner v debatě. Lepší je se v rámci lokality sjednotit a prosazovat věci společně.

4. Obce jsou v pozici, kdy závisí na ochotě investora, zda s nimi debatu otevřou. Vnímají svoji **zranitelnou roli**, kdy se bez nich rozhoduje o velké části jejich území. Proto by uvítaly iniciativu kraje, který má při vyjednáváních s investory silnější pozici.

5. Obce se zajímají o to, jak mohou vstoupit do **procesu aktualizace ZÚR ÚK**, kdy a jak sestavit připomínku tak, aby byla relevantní.

6. **Neznají dostupné nástroje**, kterými mohou do procesu vstoupit a být vnímáni jako partner v debatě o jejich území.

7. **Chybí debata o negativních dopadech a nárocích OZE** na území. Starostové vnímají velkoplošné záměry OZE jako nutnost, ale zároveň jako velký limit v jejich územním rozvoji. Obce zasažené těžbou viděly v rekultivovaných plochách budoucí příležitost. Výměnu těžby za oplocené areály FVE vnímají jako pokračující limit rozvoje jejich území.

Kompenzace za využití území k výrobě OZE

Kompenzační opatření z pohledu veřejné infrastruktury a ekonomiky správy obce

Na umisťování OZE má být pohlíženo jako na jakýkoli jiný komerční záměr na využití území, který generuje ekonomický profit. Je proto legitimní (např. po vzoru tzv. kontribucí, tedy příspěvků soukromých investorů na rozvoj veřejné infrastruktury vyvolaného realizací jejich záměru), aby umístění velkoplošných FVE bylo podmíněno příspěvkem investora na rozvoj vybrané a pro obec potřebné veřejné infrastruktury.

Kontribuce, tedy výši a charakter příspěvku, je vždy nutné odvozovat z rozsahu záměru na rozvoj OZE a z reálných a odůvodněných potřeb obce, typicky:

- příspěvek na rozvoj základního veřejného občanského vybavení, které v obci dosud chybí (typicky MŠ, ZŠ, komunitní a kulturní centra, sportovní hřiště atp.), příspěvek na realizaci zelené infrastruktury za účelem zlepšení vodního režimu a biodiverzity obce anebo protipovodňové ochrany;
- příspěvek na rozvoj dopravní infrastruktury například za účelem zvýšení podílu nemotorové dopravy (cyklostezky, nabíječky na elektrokola a elektromobily, autobusové zastávky atp.);
- příspěvek na podporu spolkové činnosti v obci (sportovní, kulturní, vzdělávací, společenské a jiné aktivity).

Je však třeba pamatovat i na to, že kontribuce může mít i formu nefinančního plnění v podobě přímé realizace nějakého z výše uvedených záměrů. Kontribucí může být i cenově zvýhodněná dodávka elektrické energie pro obec nebo procentuální podíl na výrobě pro komunální /komunitní využití.

Kompenzační opatření z pohledu ochrany přírody a krajinné struktury

Kompenzační prostředí chránící zájmy ochrany přírody a krajiny mohou sloužit mimojiné k redukci rozsahu a vlastní podoby konkrétních záměrů v území asanačních ploch a akceleračních zón. Mezi vybraná obecná kompenzační opatření z pohledu ochrany přírody pro práci s umísťováním OZE patří:

- omezení maximální velikosti areálu jedné FVE na 30-50 ha s tím, že mezi vzájemně sousedícími areály musí být zajištěný pěší prostup. To znamená, že plocha vymezena v ZÚR ÚK/AKCE nesmí umožnit její využití pro souvislou neprostupnou plochu
- zajištění možnosti propojení obcí po obvodu FVE
- propojenost daného území AKCE obvodovými koridory o šířce 30 m po obvodu každé jedné FVE
- koridory tvořené mimoprodukčními biopásy, využít např. plodiny které poskytují potravní nabídku živočichům, květnaté směsi, ponechávat samovolnému vývoji a doplňovat liniovými výsadbami ovocných dřevin a křovin
- omezení sečení mimoprodukčních ploch mezi OZE v období duben – srpen
- zajištění stanovištní heterogenity a podpůrných prvků biodiverzity
- v určitých plochách může být vhodná alternativa v podobě agrovoltaiky

Role kraje v procesu umisťování OZE

Důvody zapojení kraje do procesu umisťování OZE

Koncepce územního rozvoje kraje
Rozsah ploch monofunkčního využití zásadně determinuje územní rozvoj kraje. Kraj z pohledu vlastní samosprávy by měl mít jednoznačný názor na rozvoj svého území. **Ústecký kraj má mít jasnou, srozumitelnou a aktéry rozvoje sdílenou koncepci územního rozvoje kraje**, která stanoví logický rámec a hlavní zásady a strukturu budoucího rozvoje území celého Ústeckého kraje. Koncepce rozvoje území je základním a nepostradatelným předpokladem udržitelného rozvoje každého území. Má-li být rozvoj území udržitelný, musí být koncepční.

Schválením velkoplošných záměrů bez jasné celkové koncepce rozvoje území Ústeckého kraje a aktivního přispění Ústeckého kraje do debaty, se **nechává podoba budoucího rozvoje dotčeného území pouze v rukou soukromých investorů** a jejich parciálních (zpravidla ryze ekonomicky motivovaných) zájmů.
Umísťování plošně rozsáhlých OZE se zásadními dopady do území je bez jasné koncepce ve vyspělé společnosti, k níž se Česká republika řadí, naprosto nepředstavitelné. I tak lze toto umístění připustit, ale pouze s jasně definovanými (nejlépe legislativně ukotvenými) a adekvátními kompenzačními opatřeními a kontribucemi investorů.

Energetická politika kraje
Kraj má mít jasnou představu o tom, jak se chce k přechodu k decentralizované energetice postavit. Mít plán jak chce OZE využívat na svých vlastních budovách a provozech. Zároveň i reflektovat v rámci **Krajské energetické koncepce**, jak v území pracovat s nově budovanou energetickou infrastrukturou a energeickými záměry. **Deklarovat postoj kraje například v rétorické poloze "OZE vítáme za těchto podmínek….".**

Regionální význam
Dotčená území plánovaná pro umisťování OZE přesahují většinou správní území několika obcí a zásadně proto tyto záměry limitují jejich další územní rozvoj. Kraj by měl v tomto směru plnit úlohu **koordinátora**. Obce potřebují vystupovat jednotně a koordinovaně, zároveň potřebují mít v kraji **metodickou a informační oporu**.

Jednání s investory
Dochází k tomu, že investoři jednají s obcemi individuálně, což oslabuje vyjednávací možnosti obcí. **Jednotnost vystupování vůči investorům a vůbec inciace setkání mezi obcemi a investory by měla být v rukou kraje**. Kraj je pro investory silnějším partnerem, kterého v celém procesu aktualizace ZÚR ÚK či jiných velkoplošných koncepcí (akcelerační zóny) potřebují. Jednotnost vystupování za kraj společně s obcemi zvýší jejich sílu při vyjednávacích procesech.

Transparentnost
Otevřená debata mezi obcemi, krajem a investory by pomohla i celkové transparentnosti procesu, který se zatím odehrává "za zavřenými dveřmi". Tím, že v celém procesu kraj aktivně nevystupuje s jednotným názorem a nekomunikuje v tomto směru s obcemi na svém území, nechává prostor k šíření dezinformací.

A co za to?
Ústecký kraj jako nositel myšlenky "Vítáme OZE, ale za jakou cenu?". Rozmach OZE se týká celého Česka. **Chybí debata o tom, že to s sebou krom zelené energie nese i negativní dopady na územní rozvoj obcí, životní prostředí, prostupnost krajiny, neověřený vliv na místní klima apod.** Podmínky, které se nastavují z vládní úrovně (akcelerační zóny, LEX OZE apod.) mj. usnadňují **živelný rozvoj OZE, který je z důvodu sanování energetických kapacit nutný, ale přispívá často nekoncepčním nebo nekoordinovaným řešením, jehož dopady nepůjdou zpětně (nebo dlouhodobě) měnit**. ÚK by mohl být nositelem myšlenky otevření debaty na celostátní úrovni nad kompenzačními opatřeními, případně regulací fyzické podoby OZE (zachování prostupnosti, podoba oplocení, doprovodná infrastruktura - nabíječky na kola apod) a přípravy koncepčních studií, které by zohlednily řešené území ve své komplexnosti včetně jeho budoucího možného využití, což je důležité zejména pro regiony v transformaci.

Časové horizonty
Nutné je otevřít debatu o stávajících a budoucích podmínkách pro rozvoj OZE v rámci celé ČR, tzn. nyní jsou podmínky infrastruktury pro OZE v Ústeckém kraji velmi dobré, ale v rámci investic do údržby a rozvoje distribuční sítě se podmínky více "narovnají" a potenciál z hlediska infrastruktury bude mezi regiony podobný, a tudíž by se měl **zvažovat i časový aspekt** využití ploch vhodných k umístění OZE nyní, ale zároveň i s výhledem v roce **2040, 2050 nebo pro roce 2050**.

zdroj: public domain

zdroj: public domain

Nástroje kraje při umisťování OZE

Formální plánovací nástroje

Územní studie

- V případě, kdy studie řeší území větší než správní území jedné obce, musí být pořizovatelem úřad obce s rozšířenou působností (pokud se celé řešené území nachází v rámci jedné ORP) anebo Krajský úřad. Zpracování územní studie pak hradí obec s rozšířenou působností a nebo kraj. V případě asanačních ploch musí být s ohledem na jejich jednoznačně celokrajský význam pořizovatelem Krajský úřad a financování územní studie má být z rozpočtu kraje.

- Tento plánovací nástroj je **flexibilní v zadání. Kraj tedy může připravit zadání tak, aby byly zpracovány klíčové aspekty pro umísťování OZE v území, a studie mohla být dokončena v relativně krátkém časovém horizontu**. Její zpracování pro jedno území asanační plochy včetně podrobných průzkumů a rozborů území a zapojení místních aktérů, může trvat okolo jednoho roku.

- Mezi **klíčová témata k řešení patří prostupnost územím pro člověka i volně žijící živočichy, ochrana přírody, obytná kvalita a rekreační využití, ochrana hodnot krajiny, zachování klimatické funkce krajiny, zemědělské a lesnické hospodaření v krajině atd.** Specifikum posttěžební krajiny je, že se musí zohlednit i její budoucí využití a potenciál i pro jiné ekonomické aktivity. Patří sem identifikace a zachování prostupnosti k novým cílům zájmu, propojení krajinné struktury posttěžební krajiny s krajinou rostlou, zapracování požadavků na ochranu přírody, které jsou specifické pro posttěžební území.

- Zpracování pro asanační plochy, plochy plánované pro 8. a další aktualizaci ZÚR ÚK umožní zohlednění **kumulativního vlivu v území.**

- Asanační plochy jsou ve výchozí verzi ZÚR ÚK určeny pro přírodní charakter. Umístění OZE znamená zcela jiný typ využití a je potřeba koncepčního přístupu k rozvoji území.

Územní studie krajiny dle metodiky Ministerstva pro místní rozvoj

- Řeší krajinu komplexně v celé její šíři a není možné studii zaměřit výhradně na problematiku posttěžebních územích a umisťování OZE. Obsahový standard, jakož i standard procesu pořízení územních studií krajiny jsou obsažené v celostátní metodice MMR a musí být tedy podle této metodiky postupováno. To snižuje flexibilitu územní studie krajiny. I tak je však možné akcentovat ve studii témata klíčová pro dané řešené území, ale vyžaduje to delší dobu na její zpracování, obvykle až 2 roky.

- Kraj by měl začít přípravu zadání této studie. Jejím zpracováním zaručí větší připravenost kraje pro rozhodování v území i v jiných dalších aspektech než je FVE.

Výhody územní studie:

- registrovaná územní studie je neopomenutelný podklad pro územní plánování a pro rozhodování v území
- odborný podklad pro kraj a obce a další aktéry
- přináší potenciálně urychlení projednání s obcemi a dalšími místními aktéry
- zachovává potenciál rozvoje území

Nevýhody územní studie:

- je neopomenutelným podkladem při územním plánování a pro rozhodování v území a lze se od ní odchýlit, pokud žadatel o změnu v území prokáže, že odchylka od územní studie není v rozporu s veřejnými zájmy a naplňuje smysl řešení územní studie
- neprojednává se ani s dotčenými orgány ani s veřejností a v rámci procesu pořízení územní studie proto nikdo neuplatňuje připomínky, které by pak musely být v rámci řešení územní studie reflektovány (jakkoli je zaužívanou praxí, že územní studie se alespoň neformálně konzultuje)
- územní studii nevydává a ani ji neschvaluje samospráva, použitelnost územní studie schvaluje pořizovatel (ten zároveň garantuje soulad s veřejnými zájmy a v případě územní studie, která slouží pro rozhodování v území, pak schvaluje soulad s nadřazenou územně plánovací dokumentací, respetive s politikou územního rozvoje.)

Role kraje v procesu umisťování OZE

Neformální nástroje kraje

Koordinátor rozvoje území

Rozčlenit území do logických celků (např. dle oblastí velkolomů nebo výsypek) a koordinovat proces mezi obcemi. Svolat obce, přednést představu za kraj, zjistit, jak se k celé věci obce staví. Výsledkem by měla být společně vydefinovaná představa pro jednání s investory, která bude jednotná.

Iniciovat jednání mezi obcemi a investory / investory a krajem

Může se jednat o neformální setkání, které má přinést do území informace. Zároveň poskytne prostor pro vyjednávání o možných kompenzačních opatřeních.

Přispívat do debat na vládní úrovni

Kraj by měl aktivně přispívat do debat na vládní úrovni, například v rámci senátního a parlamentního podvýboru pro regiony v transformaci, přinášet informace z území a iniciovat debatu nad kompenzačními opatřeními a rovnoměrnou distribucí OZE mezi kraji.

Připravená stanoviska za kraj

Mít připravená stanoviska za kraj z pohledu energetiky, ochrany životního prostředí a územního rozvoje. Vědět, co kraj chce a proč. Mít stanovené energetické a krajinné plány.

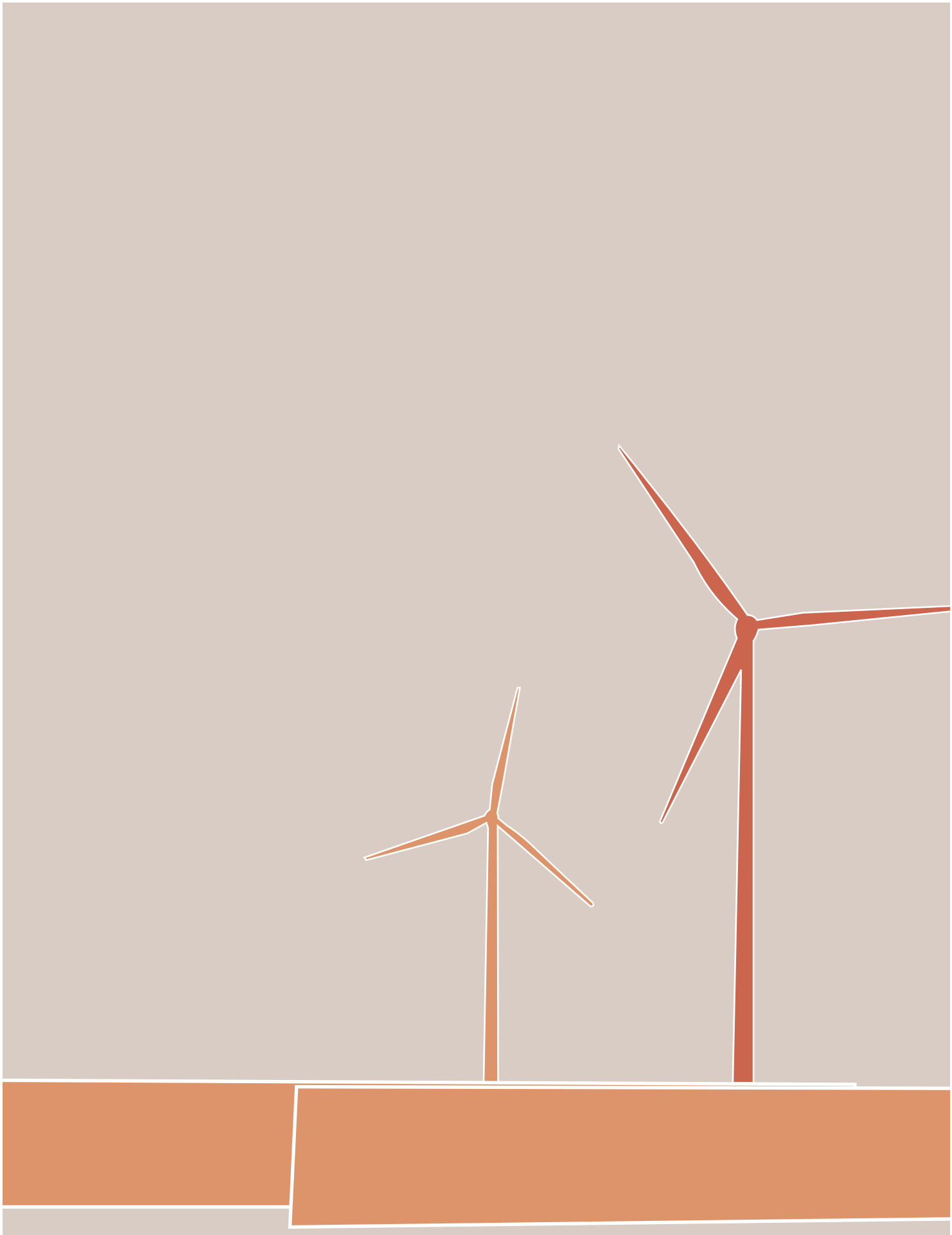
Agrovoltaika, Německo; zdroj: Tobi Kellner - Own work, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=126339220

Závěr

Zpracovaná 8. aktualizace ZÚR ÚK řeší plochu pro možné umístění FVE o rozloze **zhruba 27 km2** (odpovídá více než 10 jezerům Milada). Pozitiva, která rozvoj obnovitelných zdrojů přinese nelze popřít. Nicméně je třeba **upozornit na rizika, která s sebou monofunkční využití krajiny v tak velkém rozsahu může nést**. Limitace územního rozvoje obcí, dopady na životní prostředí (mikroklima, horší prostupnost pro lidi i pro živočichy, zábor půdy pro jiné využití) a omezení transformačního potenciálu posttěžebních lokalit jsou hlavní témata, která je třeba otevřít a řešit.

Ústecký kraj by se měl zapojit jako jeden z hlavních aktérů, který debatu zprostředkuje a otevře. Jde o témata, která svým rozsahem překračují kompetence jednotlivých obcí. Jednotnost ve spolupráci s obcemi, pokud by ji kraj koordinoval, může přinést do **diskuse s investory silnější argumenty**. Navíc lze počítat s tím, že po proběhlé 8. aktualizaci budou následovat další záměry na rozlehlé plochy s možností umístění FVE (v lomu Vršany a ČSA). Mimo velkoplošné záměry, které jsou iniciovány ze strany MPO, se v kraji vyskytuje spoustu dílčích soukromých záměrů FVE, které jsou také mapovány se zapojením obcí.

Za TCÚK tedy doporučujeme **intenzivnější spolupráci kraje s obcemi** a poslanci i senátory za Ústecký kraj. Ve společné debatě je třeba otevřít témata **koncepčního přístupu k energetice** a prospisu do území na úrovni kraje, nikoli jen jednotlivých katastrálních území obcí. Dále je nutné rozvinutí debat o **systematických kompenzcích** na resortní úrovni, **zpracování územních studií** zohledňující více detailně lokální specifika nejen z pohledu ochrany přírody, vlivu na klima, krajinný ráz, potřeb obyvatel, ale i další jiné příležitosti v kraji procházejícího transformací.

Spolufinancováno Evropskou unií

Ministerstvo životního prostředí

ústecký kraj